PROF. DR. RECEP YILDIRIM'A
ARMAĞAN

PROF. DR. RECEP YILDIRIM'A ARMAĞAN

Yayına Hazırlayanlar
Pınar PINARCIK
Bilcan GÖKCE
Mehmet Salih ERKEK
Sena COŞĞUN KANDAL

BİLGİN KÜLTÜR SANAT YAYINLARI

PROF. DR. RECEP YILDIRIM'A
ARMAĞAN

Yayına Hazırlayanlar
Pınar PINARCIK
Bilcan GÖKCE
Mehmet Salih ERKEK
Sena COŞĞUN KANDAL

Yayınlayan
Şükrü Devrez

Kapak ve Kitap Tasarımı
Mustafa Can

Tasarım Uygulama
Engin Devrez

Kapak Çizimi
"Hans Jörg Kellner, Gürtelbleche Aus Urartu, 1991, Tafel 2/10"
"Buca Eğitim Fakültesi Dekanlık Binası (Rees Köşkü)"

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay-Ankara
Tel: 0312 419 85 67 / Sertifika No: 20193
www.bilginkultursanat.com.tr / bilginkultursanat@gmail.com

ISBN: 978-605-9636-21-6

©2017 Bilgün Kültür Sanat Yayınları
Yazarların ve yayınevinin yazılı izni olmadan
hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz.
Makalelerin sorumluluğu yazarlardadır.

Baskı: Ankara Ofset
Büyük Sanayi 1. Cadde Necatibey İş Hanı
Alt Kat No: 93/43-44 İskitler - Ankara
Sertifika No: 101793

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **IX**

ÖZGEÇMİŞ ..... **XIII**

Adnan İNCE
LÜGAT-İ Nİ'METU'LLÂH'IN SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE **1**

Ahmet ÜNAL
ARİNNANDA-MYKALE DAĞI VE PURANDA-PRİENE EŞİTLEMESİ ÜZERİNE **19**

Alpaslan CEYLAN
DİAUEHİ'DE BİR URARTU KALESİ: UZUNAHMET **37**

İbrahim ATALAY
ANADOLU'DA İLK YERLEŞMELERİN KURULMASINDA PALEOCOĞRAFYA KOŞULLARININ ÖNEMİ **63**

İlhan GENÇ
MEHMET AKİF'İN KUR'AN TERCÜMESİNE DAİR: "CEZALET" MESELESİ Mİ? **79**

Mehmet IŞIKLI
DOĞU ANADOLU YAYLASINDAKİ KÜLTÜREL VE POLİTİK DÖNÜŞÜMLER (Kura-Aras Kültürel Sürecinden Urartu Dönemine Değin) **93**

M. Murat ÖNTUĞ
SINDIRGI KAZÂSI AVÂRIZ-HÂNE DEFTERİ **109**

Mustafa ŞAHİN - Semiha ŞAHİN - Merve ÇİLEK
TARİH DERS KİTAPLARINDA BİLİMİN YERİ **125**

Orhan KILIÇ
OSMANLI DÖNEMİNDE MACARİSTAN'IN İDARİ TAKSİMATI **139**

Raziye ÇAKICIOĞLU OBAN
UNUTTUĞUMUZ BİR MİRAS: TÜTÜN İŞLEME SÜRECİ **149**

Süleyman ÇİĞDEM - Osman EMİR - Hüseyin İLHAN
YÜZEY ARAŞTIRMALARI IŞIĞINDA TARİH ÖNCESİ DÖNEMLERDE BAYBURT VE ÇEVRESİ **161**

Süleyman ÖZKAN
TÜRKİYE MÜZELERİNDE KORUNAN ÇİVİ YAZILI TABLETLER.....173

Filiz ÇOLAK
ATATÜRK DÖNEMİ MÜLKİ İDARECİLERİNDEN FAZLI GÜLEÇ VE İZMİR VALİLİĞİNDEKİ ÇALIŞMALARI (1935-1939).....193

Ahmet BİLİR
ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ VE GEÇ ANTİK ÇAĞ'DA KİLİKYA BÖLGESİ'NDE AMPHORA ÜRETİMİ.....219

Cenk BERKANT
İTALYAN KÖKENLİ İSVİÇRELİ MİMAR ANTONIO CROCI'NİN (1823-1884) İZMİR'DEKİ FAALİYETLERİ HAKKINDA DÜŞÜNCELER.....257

Esra KAÇMAZ LEVENT
ESKİÇAĞ DÜNYASI ORDULARINDA TIBBİ TEDAVİ 273

İlyas YAZAR
İSLÂM KÜLTÜR DAİRESİNDE BÂTINÎ HEZEYANLAR.....287

Mustafa KARAGEÇİ
YÜZEY ARAŞTIRMALARI IŞIĞINDA KARS BÖLGESİ TUNÇ ÇAĞI KALELERİ.....299

Mehmet Salih ERKEK
II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE UŞAK'IN EĞİTİMDEKİ MODERN YÜZÜ: GÜLŞEN-İ İRFÂN MEKTEBİ (1901-1922) 329

Okay PEKŞEN
ASUR DEVLET EMPERYALİZMİNİN MEŞRULAŞTIRILMASI AÇISINDAN TANRI AŠŠUR'A İSYAN OLGUSU.....355

Özden ÜRKMEZ
ESKİ İZMİR/SMYRNA'NIN ARKAİK SİMGESİ: AİOL BAŞLIĞI.....371

Pınar PINARCIK - Bilcan GÖKCE - Suat AYAKAN
GEÇ HİTİT DÖNEMİ TASVİR SANATINDA BETİMLENMİŞ AV SAHNELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 389

Selcen ÖZYURT ULUTAŞ
SOSYAL ENTROPİ YASASI VE KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN DEVRİ'NİN TAHLİLİ.....413

Sena COŞĞUN KANDAL
MUSTAFA SÂTI BEY'İN MA'LÛMÂT-I MEDENİYYE DERSİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ **421**

Sena COŞĞUN KANDAL
STREET DOGS OF ISTANBUL IN THE EYES OF AMERICAN TRAVELERS **435**

İlknur GÜRGEN
APHRODİTE'İN KÖKENLERİ **447**

Onur Sadık KARAKUŞ
DİON KHRYSOSTOMOS'UN HAYATI VE PRUSA AD OLMYPUM KENTİ **459**

Sibel KÜÇÜKKÜLAHLI
VI. TBMM HÜKÜMETİ DÖNEMİNDE (1939-1943) SOSYAL VE KÜLTÜREL ALANDAKİ GELİŞMELER **469**

Beste TOMAY
ARKAİK DÖNEM ÇEŞME YAPILARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME **481**

Evrensel Barış BERKANT
DENİSOVA MAĞARASI: ALTAY DAĞLARINDA 3 FARKLI İNSAN TÜRÜNÜN BULUŞMA NOKTASI **499**

Ezgigül DOĞAN
UR'DAN HARRAN'A TANRI SİN KÜLTÜ'NÜN GELİŞİMİ **527**

Hatice DEĞİRMENCİOĞLU
PERSLER'DE AT VE ATIN KULLANIM ALANLARI **545**

Nurgül DEMİRTAŞ
ARES'İN DİKE TARAFINDAN YARGILANMASI: Syedra Sikkeleri Üzerinde Mitolojik Bir Sahne **567**

İbrahim ATALAY
SEVGİLİ CAN ŞENLİĞİM, DOSTUM VE KARDEŞİM RECEP YILDIRIM **577**

Abdullah MARTAL
İÇİMİZDEN BİRİ: RECEP YILDIRIM **579**

İlhan GENÇ
BUCA'DA BİR DOSTLUK ABİDESİ: "ÜSTAT" RECEP YILDIRIM **583**

APHRODİTE'İN KÖKENLERİ

İlknur GÜRGEN*

[ORIGINS OF APHRODITE]

ABSTRACT

Mythology is the whole work of interpreting and examining all the oral and written myths about the creation of gods, heroes, the universe and humanbeing in a religion or culture of a people, and the births and meanings of these myths. The origin of mythology is beliefs. It gives information about the way of life and rules. It influences art as well as a source of society literature. The economic, political and cultural interactions among the societies also show themselves in mythology. In this respect, Mesopotamian and Anatolian influences can be seen on Cyprus mythology. Cyprus, which is an important point in geopolitics, has been associated with various civilizations since the prehistoric times and has been under the influence of these civilizations. Traces of this interaction are seen The economic, political and social life of Cyprus, as well as its religious beliefs in art and architecture. An example of this is the Aphrodite in Cyprus. The cult of the goddess, who was originally known to have originated in the east, has gradually been settled in the island and adopted as a Cypriot goddess.

Key words: Mythology, Cyprus, Mesopotamia, Aphrodite.

Aphrodite'in doğumu üzerine iki efsane vardır. Homeros tanrıçanın Zeus ile Okeanos kızı Dione'den doğduğunu söylerken, Hesiodos, Theogonia'da Aphrodite'nin denizin köpüklü dalgalarından doğduğunu söyler. Kronos, kral babası Uranos'u devirirken, bir orakla babasının cinsel organını keser. Kesilen organ denize düşer ve oluşan köpüklerden Aphrodite doğar. Aşk, güzellik ve şehvet tanrıçası Aphrodite, dalgaların köpüğünden çıktıktan sonra bir deniztarağı kabuğuna binerek Kythera Adası kıyılarına gelir; ancak bunun küçük bir ada olduğunu görüp önce Peloponnesos'a gider, buradan da kendisi için hala törenler düzenlenen Kıbrıs'taki Paphos'a yerleşir. Bastığı topraklarda bin bir renkte çiçekler açan tanrıçayı, burada Themis'in kızları Mevsimler karşılayıp, giydirip süsler.[1]

Uranos ve Gaia ya da Gök tanrı ve Toprak ana… Gökyüzünü ve yeryüzünü kişileştiren iki devasa varlık…Hesiodos; onların birleşmesinden

* *Arş. Gör., Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bursa, Türkiye, igurgen@uludag.edu.tr*

1 Graves 2004, 53; Hes. theog. 176-200; Hansen 2000, 1; Brinke 1996, 838; Hadzsits 1909, 42.

doğduğunu söylüyor dağların, denizlerin ve bir de devlerin. Her biri doğaüstü… Muazzam kuvvetli. Kötü niyetli Kronos da var tabi… Toprağın bağrından doğan. Ama babaları nefret etmiş bu güçlü kuvvetli evlatlarından. Saklamış toprağın içine –doğar doğmaz- her birini, Öfkelenmiş toprak ana. Bir tırpan yapmış ve vermiş Kronos'un eline… Babasını cezalandırsın diye. Bir gece yeri sarıp sarmaladığında gökyüzü, saklandığı pusudan çıkıvermiş Kronos, elinde tırpanıyla. Kesivermiş babasının hayalarını… Fırlatmış dalgalı denize.[2]

Ak köpükler çıkan hayalardan bir kız doğdu.
İlk olarak Kythera'ya oradan da Kıbrıs'a gitti.
Ardından tanrıça karaya çıktı.
Nerde yürüse, yumuşacık ayaklarıyla bastığı yerlerden orada bitivermiş yemyeşil çimenler çıkıyordu.

Tanrılar ve insanlar onun ismini Aphrodite koydular.
Köpükten[3] *doğduğu için Kytheralı ismi de kullanıldı.*
Adada karaya çıktığından Kıbrıslı diye de bilinir.[4]

Yunan Şairi Hesiodos, Theogonia'sında Tanrıça Aphrodite'in Kıbrıs'ta doğduğunu belirtmektedir. Tanrıçanın Kıbrıslı olarak zikredilmesi ve Kıbrıs'ın M.Ö.3. binyıldan itibaren doğu toplumlarıyla olan siyasi, ticari ve kültürel ilişkilerinin tarihi bulgularla saptanması, Tanrıça'nın Yunanistan'a doğudan geldiğine işaret etmektedir.[5] Bronz çağı sonunda, Yunanlılar Kıbrıslı Tanrıçayı öğrenip benimsemişler ve onu, Yunan Aphrodite'ine dönüştürmüşlerdir.[6]

Daha önce de işaret ettiğimiz üzere, Aphrodite'den antik metinlerde Kıbrıslı veya Paphoslu olarak bahsedilmiştir. Bunun nedeni ilk defa Kıbrıs adasında Paphos[7] kıyılarında karaya çıkmış olmasıdır. Paphos,

2 Demiralp 2011, 100-101.

3 Eski Yunancada "Aphros" köpük demektir. Aphrodite'nin köpükten doğuşuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Hansen 2000, 1-19.

4 Hes.theog. 191-198; Demiralp 2011, 100-101; Marcovich 1996, 47; Sale 1961, 508.

5 Kılıç ve Uncu 2011, 197; Burada özellikle M.Ö. 3. Binyıl Mezopotamya-Kıbrıs ilişkilerine işaret eden bir mührün bulunduğu ifade edilmektedir. Mührün üzerinde "Tanrı Naram-Sin'in kölesi Mar-İştar" adı dikkat çekmektedir. Bilindiği üzere mühürde adı geçen Naram-Sin M.Ö. 2254-2218 tarihleri arasında görev yapan Akkad kralıdır. Tarihleme için bkz. Özgüç, 2005, 4.

6 Budin 2002, s. 315; Hansen 2000, 12.

7 "Paphos ya da Baf… Kıbrıs'ın güneybatısında bir kıyı şehri… Ve bu kıyı kentinin hemen sahil şeridinde yer alan bir kaya… Antik Çağ'da isimleri Afrodit ile birlikte anılan iki yer. Bir yanda kuruluş efsanesinde tanrıçanın ismi geçen ve onun en eski tapınaklarından birine ev sahipliği yapmış olan kent. Diğer yanda Aphrodite'in denizin bağrından, köpüklerin arasından sıyrılarak karaya ilk ayak bastığı kayalık…

Kıbrıs'ın Güney-batı kıyısında, çok büyük bir ihtimalle Fenikeliler tarafından kurulmuş olan bir şehirdi. Depremlerden büyük zarar görmüş olan bu şehir, MÖ 1200 yıllarında eski Paphos'un on mil kadar uzağında tekrar kurulmuştur. Bu defa, bir Yunan şehri olarak kurulmuş olan Paphos, Aphrodite'nin kültünün en önemli merkezlerinden biriydi. Aphrodite kültünün diğer önemli bir merkezi de Kythera[8] adasında bulunuyordu. Peloponnessos yarımadasının Güney-doğusunda bulunan adada Aphrodite'nin bir tapınağı bulunuyordu. Denizköpüğünden doğduktan sonra Aphrodite ilk olarak bu adaya doğru yol almıştı. Bazı metinlerde Aphrodite'ye Kytheralı denmesinin sebebi de işte budur. Kıbrıs adası gibi Kythera adası da, tüccar Fenikelilerin sık sık uğradıkları bir ada idi. Eski Girit uygarlığının etki alanı içerisinde de bulunan bu ada, Orta Doğu, Güney-batı Anadolu ve Ege Uygarlıklarının Yunanistan'a özellikle Aphrodite'nin büyük saygı gördüğü liman şehri Korinthos'a deniz yoluyla taşınmasında önemli bir basamak oluşturmuştur.[9]

Aphrodite'i Kıbrıslı -Kyproslu- olarak nitelendiren eserlerden bir grubu da; MÖ 7. yüzyılla MÖ 5. yüzyıl arasında şekil aldığı düşünülen, tanrılara övgü niteliği taşıyan "Homeros İlahileri" olarak bilinen otuz üç tane şiir arasında yer alır. Şiirlerden tanrıça onuruna yazılan Beşinci, Altıncı ve Onuncusu da Aphrodite'i Kıbrıslı olarak kutlar. Geç Helenistik ya da Erken Roma Dönemi'nde oluşturulan ve "Orfeus İlahileri" olarak bilinen dini nitelikli seksen yedi şiirden, Afrodit onuruna yazılan elli dördüncüsü de tanrıçayı Kıbrıslı olarak selamlar.[10]

Diğer taraftan mitoloji denilince, yakın zamana kadar ilk olarak Yunan ve Roma mitolojileri akla gelmekte ve mitoloji Yunan ve Roma toplumlarına mal edilmekteydi. Böyle bir yanlış bilgilenmedeki temel neden, bu efsanelerin Yunan ve Roma uyruklu yazarlar tarafından Yunanca veya Latince olarak kaleme alınmalarından gelmektedir. Oysa yapılan çalışmalar bu efsanelerin gerçek çıkış noktasının Mezopotamya, Anadolu, Mısır, Girit ve Fenike memleketleri olduğunu ortaya koymaktadır.[11]

Eskiçağ Mezopotamya'sında Sümerler tarafından temeli atılan kültür, Samiler tarafından geliştirilerek zengin bir kültür ve medeniyetin oluşumu sağlanmıştır. Bu zengin kültür ve medeniyet değerlerinin bir-

---

Aphrodite'e Kıbrıslı sıfatını kazandıran, Aphrodite'i Kıbrıslı olarak taçlandıran iki mahal." Bkz. Demiralp 2011, 100; Young 2005, 23.

8 Kythera, Pelopponnessos ile yapılan Girit ticaretinin en önemli merkeziydi. Tanrıça'ya atfedilen kültün buradan Yunanistan'a gitmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Graves 2004, 54; Young 2005, 24.

9 Yörükan 2000, 23-24; Sale 1961, 194.

10 Demiralp 2011, 101.

11 Kılıç ve Uncu 2011, 186.

çoğu uzun zaman surecinde diğer toplumlara sirayet etmiştir. Etkileşim içerisine giren bu değerlerin önem arz eden ikisi, Mezopotamya panteonu ve edebi eserleridir. Söz konusu değerlerin diğer toplumlara ve özellikle de Anadolu ve Yunanlılara aktarılmasında Hurriler ve Fenikeliler[12] vasıta görevi görmüşlerdir. Nitekim Mezopotamya'ya komşu olan Hurriler, Mezopotamya'nın birçok kültür ve medeniyet değerlerini alarak Anadolu coğrafyasına aktarmışlardır. Fenikelilere gelince, dönemin Akdeniz Dünya'sının ticaretinin önde gelen kolonicileri olan Fenikeliler Mezopotamya'dan almış oldukları birçok kültür unsurunu kendileri ile beraber gittikleri yerlere götürmüşlerdir. Bu yerlerin en başında Yunanistan gelmektedir. Böylece Yunanlılar dolaylı olarak Eski Doğu toplumlarının kültürel etki sahasına girmişlerdir. Nitekim Fenikeliler Mezopotamya'dan alarak kendi panteonlarına dâhil ettikleri bazı tanrıları Yunanlılar'a aktarmışlardır. Bu tanrılardan birisi doğu kökenli olduğu genel olarak kabul gören Tanrıça Aphrodite'dir. Tanrıça Aphrodite ile Tanrıça İştar'ın[13] özelliklerini incelediğimizde her iki tanrıçanın ortak noktalarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Zira iki tanrıçanın insanlar ve tabiat üzerindeki rolleri ve özellikleri aynıdır. Aphrodite'nin özellikleri İştar'a benzemekle kalmaz, tanrıçalarla ilgili mitolojik değerler de oldukça birbirine yakındır. Örneğin Aphrodite'nin âşık olduğu delikanlı Adonis, Tanrıça İştar'ın kocası Tanrı Tammuz'a karşılık gelir. Öyle ki, her iki tanrı da tabiatın ölüp tekrar dirilişini simgelemektedir. Görülüyor ki, kökeni doğulu olduğu genel olarak kabul gören Aphrodite'nin Mezopotamya tanrıçası İştar ile hem panteondaki konumları hem de edebi yapıtlardaki yerleri açısından oldukça benzerlik göstermektedir. Böylece Mezopotamyalı İştar'ın zaman içerisinden asıl Fenikeli Astarte'ye ve daha sonrasında Yunanlı Aphrodite'e dönüştüğü bilimsel olarak kurgulanıp Doğu ve Batı toplumları arasındaki kültür etkileşiminin perdesi aralanabilir.[14]

12 Denizlere hâkim olan Fenikeliler çeşitli kavimlerle karşılaşmışlar ve karışmışlardı. Bütün bu kavimlerle kültürel etkileşim içine giren Fenikeliler, coğrafi konumları ve ticari faaliyetleri esnasında mitoloji ve din konusunda diğer kavimlerden birçok şey almış ve bunları başkalarına aktarmışlardır. Tanrıça İştar kültünün batı toplumlarına bir diğer geçişi de, Mezopotamya ve Mısır arasında bir transit yol konumunda olan Fenike memleketi aracılığı ile gerçekleşmiştir. Zira Yunanlıların din ve mitoslar alanında, özellikle Fenikeliler aracılığıyla Hurilerden dolayısıyla Babil ve Sümer'den etkilendikleri bilinen bir gerçektir. Bkz. Kılıç ve Uncu, 2011, 193.

13 Aphrodite kendisine Suriye ve Filistin'de İştar ya da Aştoroth adıyla ibadet edilen ve Khaos'da çıkarak denizde dans ettiği anlatılan tanrıçanın benzeridir. En önemli ibadet merkezi, tanrıçanın orijinal beyaz anikonik imajının oldukça görkemli bir Roma tapınağının harabelerinde sergilendiği ve rahibesinin her bahar denizde yıkandıktan sonra gençleşerek yeniden ortaya çıktığı Paphos'tur. Bkz. Graves, 2004, 54.

14 Kılıç ve Uncu, 2011, 199; Marcovich 1996, 46; Elderkin 1925, 54.

Inanna ve Aphrodite ikisi de Gök tanrısından türedikleri için benzer özellikler gösterirler. Inanna'ya çeşitli şehirlerde tapılmıştır fakat onun başlıca şehri Uruk'tur ve ana mabeti E-anna(Cennet'in Evi)'dir. Asurlu kaynaklardan bilindiğine göre Akkad dilinde ise İştar diye adlandırılmıştır.[15] Inanna'nın üç temel özelliği olan verimlilik, cinsellik ve askeri kahramanlık Kıbrıs Tanrıçasında da açığa çıkmaktadır.[16]

Bereket kültürünün İsa'nın doğumuna kadar hatta ondan sonra da başka bir karakter halinde devam ettiğini görüyoruz. Sümerlilerde Inanna olan bu tanrıçanın adı Akkadlarda İştar olmuş, oradan Filistin'e geçerek Kenan'ın bereket tanrıçası Astarte, İsrailcesi de Aşeret, Aşere, Aştorah isimleri altında varlığını sürdürmüş. Bu tanrıça Yunanlılar'da Aphrodite, Roma'da Venüs'e dönüşmüş.[17]

Cinsellikle yakından ilişkili olan doğurganlık ve bereket özelliği Yakındoğu tanrıçalarında olduğu gibi Aphrodite'te de yer almaktadır. Geç Tunç Çağ Enkomi'den çıkan göğüs ve vulvanın öne çıktığı çeşitli çıplak kadın heykelleri, çocuklu veya doğum yapacak kadın figürleri Yakındoğu'da ele geçirilenlerle paraleldir. Bu da bize Yakındoğu'da tanrıçanın bereket ve doğurganlık özelliklerinin Aphrodite'te devam ettiğini gösterir.[18]Aphrodite'in bir üreme veya bereket tanrıçası olması, bu münasebetle Orta Doğu'nun bereket tanrısı Dumuzi'nin, Tammuz'un, Attis'in bir benzeri olan Adonis'i, Myrrrha'nın, babası Kinyras'tan edindiği güzel delikanlıyı, kendisine sevgili olarak seçmesi ve bu yüzden Persephone ile ilişkiye girmesi, onun, Hora'larla yakın bir ilişki içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Bu bakımdan, Sümer'de Inanna ile Dumuzi'ninkine, Akkad ve Suriye'de İştar veya Astarte ile Tammuz'unkine, Firigya'da ise Kybele ile Attis'inkine benzer bir birliktelik, Aphrodite, Persephone ve Adonis üçlüsü için de bir model oluşturmuş olsa gerektir.[19]

İştar, Inanna ve Astarte her biri savaş, aşk ve cinsellik tanrıçasıdır. Hiçbiri Ana tanrıça değildir fakat verimlilik özellikleri inkâr edilemez.[20] Bu tanrıçaların doğurganlık ve verimlilik özellikleri olsa da cinsellik daha ağır basmaktadır. Kimilerince de doğurganlık cinselliğin bir doğal sonucu olarak yorumlanmaktadır.[21] Kıbrıs'ta mabetlere bırakılan adak eşyaları Aphrodite'in aşk ve cinsellik özelliğini kanıtlar niteliktedir. Ör-

15 Serwint 2002, 326.
16 Serwint 2002, 327; Young 2005, 24; Hadzsits 1909, 38.
17 Çığ 2005, 27-28; Hansen 2000, 12; Elderkin 1925, 54.
18 Serwint 2002, 337; Hadzsits 1909, 38.
19 Yörükan 2000, 21; Young 2005, 29; Brown 1997, 31.
20 Budin 2002, 317; Sale 1961, 513.
21 Budin 2002, 320.

neğin adaklar arasında bolca yer alan deniz kabuğu kadın genital organını simgeler. Aynı zamanda deniz kabukları onun denizden doğduğu inancına da vurgu yapar.[22]

Kıbrıs'ta Yakındoğu geleneğinin yankılarından biri de *kutsal evlilik*[23] ritüelidir. Inanna ve Dumuzi aşkının Batı'daki karşılığı Aphrodite ve Adonis aşkıdır. Her iki inançta da kutsal evlilik ritüeli yer almaktadır.[24]Mezopotamya toplumları arasında Tammuz'un ölümü kuraklık ve verimsizliğin sembolü olarak algılanmıştır. Bundan hareketle, yeryüzüne bolluk ve bereketin tekrar geri gelmesi için yukarıda anlatmış olduğumuz kutsal evlilik töreninin yapılması zorunlu bir uygulama olarak görülmüştür. Bu inanç zaman içerisinde Mezopotamya'nın dışına taşmış, Yunan ve Roma dünyasına kadar sirayet etmiştir. Tammuz inancı Frig'de Attis, Yunan'da Adonis, Mısır'da Osiris vb. tanrıların varlığında sembolleşerek diğer toplumlarda da yerini almıştır.[25]

Dünyanın en eski olgusu olarak kabul edilen fahişeliğin tarihçesi çok eski toplumlara kadar uzanmaktadır. Bullogh adlı yazar, dünyada fahişelik konusundaki ilk kayıtlara eski Mezopotamya'da rastlanıldığını belirtmektedir. Daha açık bir deyişle, Bullough, Mezopotamya'da rahiplerin çocuk doğurtma işiyle ilgili cinsel faaliyetlerde bulunduklarını ve orada kadınlardan kendilerini tapınağa hediye etmelerinin istendiğini ifade etmektedir. Rathus ise benzer bir sistemin eski Yunan'da geliştiğini ve MÖ 550 yılında ruhsatlı genelevlerin Afrodit Tapınağı'nı finanse ettiklerini ifade etmektedir. Daha doğru bir deyişle, eski Yunan'da fuhuş; kutsal fuhuş ve din dışı fuhuş şeklinde ikiye ayrılmış; kutsal fuhuş, Korinthos ve Efes'teki Afrodit tapınaklarının din adamları tarafından örgütlenirken, din dışı fuhuş, devlet görevlilerinin denetimi altındaki evlerde genel kadınlar tarafından yapılmıştır. Eski Yunan'da, kibar fahişeler, şölenlerde müzisyen ya da dansöz olarak ortaya çıkmışlar, ki-

22 Serwint 2002, 329.

23 Kutsal evlilik ritüeli Anadolu ve çevresindeki tarım kültürünü yaşayan tüm eski uygarlıklarda görülen bir ritüeldir. Ritüelin kutlanışındaki amaç, doğayı büyü yoluyla etkilemek ve böylece mevsimsel döngünün aksamadan yürümesini sağlamak, bunun sonucunda da bol ürünle yaşamın ve soyun devamlılığını garanti altına almaktır. Ritüelin tören aşamaları Anadolu ve çevresindeki bütün uygarlıklarda, törensel sıralamadaki küçük farklılıklar dışında, hemen hemen aynıdır. Ritüel, kutsal bir su kaynağından getirilen bir suyla arınmayı içeren bir törenle başlar. Kurban-sunu ve geçit töreninin ardından, kutsal birleşimin bir tiyatro oyunu gibi canlandırılması ile devam eder ve bu birleşimin doğuracağı bereketin kutlandığı, toplu yenilen bir yemeği de içeren, müzik eşliğinde eğlenilen bir törenle sona erer. Ayrıntılı bilgi için bkz. Çetin 2008, 111-126.

24 Serwint 2002, 329.

25 Kılıç ve Uncu, 2011, 190.

mileri ise siyaset adamlarıyla ilişki kurarak etkinlik kazanmışlardır.[26] Neredeyse her Astarte ve Aphrodite çalışmasında kutsal fahişelik kavramıyla karşılaşıyoruz. Bu kurum her iki tanrıçanın kültünde yer almaktadır. Bu dini pratik birbirinden bağımsız olarak doğmamış, aksine iki kült arasındaki ilişkiyi kanıtlar.[27] Kutsal fahişeliğe sadece Akdeniz veya Yakındoğu'da değil, Mezopotamya hatta Roma'da karşılaşıyoruz. İnançlar da tıpkı maddeler gibi yolculuk yapmaktadır.[28]

Cinsel doğasının bir parçası olarak Inanna da fahişelik ile ilişkilendirilir. "Sümer'in aşk ve savaş tanrıçası İnanna belgelerde "göğün fahişesi olarak adlandırılır. Kocası çoban tanrısı Dumuzi de onun için "o fahişedir, benim eşim fahişedir" demiştir. İnanna'dan fahişelerin koruyucusu olarak bahsetmiştir. Kutsal fahişelik derken sokaklarda değil mabetlerde yapılan fahişelik kastedilmektedir.[29]Aphrodite için de aynı durum söz konusudur. Herodot Kıbrıs'ta çeşitli yerlerde fahişelik yapıldığını ve Fahişelik sanatını adaya Aphrodite'in getirdiğini söyler. Kition Akropol'ünde bulunan 4.yüzyıla ait mermer tabeladan bazı tapınaklarda fahişelerin tören personelinin bir parçası olduğunu öğreniyoruz. Kition tapınağına atanan fırıncı, berber ve kâtip kutsal fahişelerin listesine de bu tabeladan ulaşıyoruz.[30]Kıbrıs'ta bulunan Kıbrıs Tanrıçası ya da Aphrodite'in derin cinsellik, kutsal evlilik ve fahişelik ritüeline ilişkin objeler ve kalıntılar onun aşk ve cinsellik tanrıçası olduğunu kanıtlar niteliktedir.[31]

Ülkede bereketi ve doğurganlığı sağladığı düşünülen tanrıçanın (İştar), Sami toplumlarına geçmesiyle beraber savaşlara da yön verdiğine inanılmaya bağlanmıştır. Babil ve Asur ordularına savaşta yardım eden ve ordunun zafer kazanmasını sağlayan odur. O düşman askerlerinin içine fesat sokarak yenilgiye uğramalarını sağlamıştır.[32] Aphrodite'in Inanna ile paylaştığı özelliklerinden biri de savaş başarısı ve kahramanlığıdır. Örneğin Sümerliler savaşa "Inanna'nın dansı", "Tanrıçanın oyun alanı" şeklinde isimler vermiştir. Inanna, İştar, Aphrodite gibi tanrıçaların heykelciklerinde askeri temalara rastlıyoruz. Heykellerin çıplak tanrıçanın boynunda asılı at figürü kolye ve elinde tuttuğu kılıç ya da askeri kıyafetler ile at arabası figürleri bunun örnekleri arasındadır. Aphrodite'in Paphos ve Soloi'deki iki silahlı heykeli tanrıçanın

26 Dursun 2011, 408.
27 Budin 102.
28 Budin 102.
29 Çığ 2005, 77.
30 Serwint 2002, 331; Hdt, 1. 199; Ov.met. 10. 238-46; Enn. Euhemenus, 134-38.
31 Serwint 2002, 329; Young 2005, 27.
32 Kılıç ve Uncu 2011, 188.

askeri yönünü kuvvetlendirmektedir.[33]6. yüzyıl sözlükçüsü Hesychios Kıbrıslılar'ın Aphrodite'ten kılıç veya mızrak tutan manasına gelen "Εγχειος" şeklinde bahsettiklerini söyler. Ayrıca Kıbrıs'ta buluntular arasında kılıç ve mızrak tutan Venüs heykelleri de bulunmuştur.[34]

Özetle Kıbrıslı tanrıça Yakın doğulu benzerlerinin karakterlerinin benimsenmesiyle gelişmiştir. Derin cinsellik, verimlilik ve askeri yetenek tıpkı Yakın Doğulu örneklerinde olduğu gibi bir tanrıçada birleşmiştir. Astarte-Aphrodite arasında benzerliği çıplak tanrıça heykel ve levhalarında görüyoruz. Bunlarda genelde önden tasvir edilmiş, elleriyle göğüs ya da genital organlarını işaret eden ayakta veya yatar pozisyonda çıplak kadınlar yer alıyor.[35]Kıbrıs'ta bulunan heykelcikler ile Suriye ve Mezopotamyalı tanrıçalar, Inanna, İştar, Astarte'nin toprak heykelleri büyük benzerlikler göstermektedir. Her biri çıplak, insan ya da kuş yüzlü, elleriyle göğüslerini ya da genital organlarını işaret eden vaziyettedir. Yanlarında da çeşitli bitkiler ve aslan gibi at gibi hayvanlar yer alır. Resim ve heykellere bakıldığında saç şeklinden, takılarına, duruşlarına kadar her şey benzerlik gösterir.[36]Görüldüğü gibi Astarte, Inanna ve İştar gibi doğu kökenli tanrıçalar Kıbrıs tanrıçasının karakterini, heykellerini ve kültünü derinden etkilemiştir.[37]

Burada bereket, savaş, aşk tanrıçası olan İnanna, İştar, Astarte'nin Mezopotamya'dan Suriye, Fenike, Filistin, Kıbrıs yoluyla Yunanistan ve Roma'ya geçişini göstermeye çalıştık. İsmi de Aphrodite'e dönüştü.[38] Yakındoğu Tanrıçaları Inanna, İştar, Astarte, Geç Bronz Çağ boyunca, Kıbrıs tanrıçasının gelişmesinde çok etkili olmuştur. Dönemin sonunda bu tanrıça Yunan dünyasına Aphrodite olarak girmiştir.[39] İştar, Astarte, Aphrodite, bu açıdan her biri bir öncekinin kızı konumunda olup Sümer Tanrıçası İnanna'dan gelmektedir.[40] Aphrodite Yunan kökenli değil, Lübnan ve Suriye'den gelmiş göçebe bir tanrıçadır.[41] Kültürlerarası etkileşimin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

33 Serwint 2002, 343.
34 Mıchaelides 2002, 361.
35 Budin 2002, 103.
36 Marcovich 1996, 46.
37 Budin 2002, 317.
38 Marcovich 1996, 57; Hansen 2000, 12.
39 Budin, 2002, 322.
40 Budin 2002,111; Elderkin 1925, 54.
41 Marcovich 1996, 45.

KAYNAKÇA

Boedeker 1974 — *Aphrodite's Entry Into Greek Epic*, Mnemosyne, Bibliotheca classica Batava.

Brinke 1996 — M. Brinke, "Aphrodite", *DNP Enzyklopedie Der Antike*, I,Bd. I A- Ari, Stuttgart, pp. 838-844.

Brown 1997 — A. S. Brown, "Aphrodite and the Pandora Complex", *The Classical Quarterly*, Vol. 47, No. 1, pp. 26-47.

Budin 2002 — S.L.Budin, "Creating a Goddess of Sex", *Engendering Aphrodite: Women and Society in Ancient Cyprus*, (ed.) Diane Bolger and Nancy Serwint, American Schools of Oriental Research Archaeological Reports;7, Boston, ss. 315-324.

Budin 2004 — S.L. Budin, "A reconsideration of the Aphrodite-Ashtart Syncretism", *Numen*, Vol. 51, Fasc. 2, ss. 95-145.

Çetin 2008 — C. Çetin, "Türk Düğün Gelenekleri Ve Kutsal Evlilik Ritüeli", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 48/2, ss. 111-126.

Çığ 2005 — M. İ. Çığ, *Bereket Kültürü ve Mabet Fahişeliği*, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Demiralp 2011 — D. Demiralp, "Söylenceden Düşünce bilime Kıbrıslı Afrodit –Hesiodos'tan Proklos'a Bir Aşk ve Güzellik Tanrıçasının Öyküsü", *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, ss. 98-110.

Dursun 2011 — H. Dursun, "Fuhşa ve Fuhuş Hakkındaki Temel Türk Hukuk Normlarına Genel Bir Bakış", *TBB Dergisi*, S. 93, ss. 405-442.

Elderkin 1925 — K.Mck. Elderkin, "Aphrodite worship on a Minoan Gem", *American Journal of Archaeology*, Vol. 29, No. 1, pp. 53-58.

Eliade 2007 — M.Eliade, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi,* çev. Ali Berktay, Kabalcı Kitabevi, İstanbul.

Enn. — Ennius, *Euhemerus* (The Holy Story),Loeb Classsical Library.

Farnell 1896 — *The Cults of the Greek States*, Cambridge University Press, Vol. II, Oxford.

Graves 2004	R. Graves, *Yunan Mitleri*, çev. Uğur Akpur, Say Yayınları, sİstanbul.
Hadzsits 1909	G. D.Hadzsits, "Aphrodite and the DioneMyth", *The American Journal of Philology*, Vol. 30, No. 1, pp. 38-53.
Hansen 2000	W.Hansen, "Foam-BornAphrodite and the Mythology of Transformation", *The American Journal of Philology*, Vol. 121, No. 1, pp. 1-19.
Hdt.:	Herodotos, Historiae, (Herodot Tarihi çev. M. Ökmen-A. Erhat), İstanbul, 1991.
Hes.theog.:	Hesiodos, *Theogony(İşler ve Günler-Tanrıların Doğuşu)*, (Çev. Furkan Akderin), Say Yayınları, 2015.
Hom.Il.	Homeros, *İlyada*, (çev. A. Erhat-A. Kadir), Can Yayınları, İstanbul, 2004.
Hom.Od.:	Homeros, *Odysseia*, (çev. A. Erhat-A. Kadir), Can Yayınları, İstanbul, 2013.
Kılıç-Uncu 2011	Y. Kılıç- E. Uncu, *Eski Mezopotamya İnanç Sisteminin Yunanlılara Etkisi (İstar-Aphrodite Örneği*), History Studies, volume 3/1, ss. 183-201.
Marcovich 1996	M.Marcovich, "From Ishtar to Aphrodite", The *Journal of AestheticEducation*, Vol. 30, no. 2, ss. 43-59.
Mıchaelides 2002	D.Mıchaelides, "A DecoratedMirror From Nea Paphos", *Engendering Aphrodite: Women and Society in Ancient Cyprus*, (ed.) Diane Bolger and Nancy Serwint, American Schools of OrientalResearch Archaeological Reports; 7, Boston, ss. 351-363.
Ov.met.:	P. N. Ovidius, *Metamorphosses,*Trans. F. J. Miller, London, 1960 (The Loeb Classical Library).
Özgüç 2005	T. Özgüç, *Kültepe Kanis/Nesa*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
Sale 1961	W.Sale, "Aphrodite in Theogony", *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, Vol. 92, pp. 508-521.
Serwint 2002	N.Serwint, "Aphroditeand Her NeareasternSisters: Spheres of Influence", *EngenderingAphrodite: Women and Society in Anci-*

ent Cyprus, (ed.) DianeBolger and Nancy Serwint, American Schools of Oriental Research Archaeological Reports;7, Boston, ss. 325- 350.

Suter 1987 — Ann Suter, "Aphrodite/Paris/Helen: A Vedic Myth in the Illiad", *Transactions of the American Philological Association*, Vol. 117, pp. 51-58.

West 2000 — Martin L. West, "The Name of Aphrodite", *Glotta*, 76. Bd, 1./2. H, pp. 134-138.

Young 2005 — P. H. Young, "The Cypriot Aphrodite Cult: Paphos, Rantidi and Saint Barnabas", *Journal of Near Eastern Studies*, Vol. 64, sNo. 1, pp. 23-44.

Yörükan 2000 — T.Yörükan, *Yunan Mitolojisinde Aşk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.